СПРАВА «КУЛИК ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF KULYK v. UKRAINE)

(Заява № 40214/16)

Стислий виклад рішення від 9 травня 2025 року

У березні 2006 року Очаківська районна державна адміністрація Миколаївської області (далі — Очаківська РДА) дозволила передачу земельних ділянок у приватну власність восьми особам, у тому числі заявнику, та дозволила цим особам оформити відповідну технічну документацію. У квітні 2011 року Очаківська РДА завершила передачу та виділила заявнику земельну ділянку площею один гектар для ведення особистого селянського господарства. У жовтні 2011 року заявник отримав державний акт на право власності на цю земельну ділянку. У травні 2013 року місцевий прокурор подав позов в інтересах держави з вимогою скасувати розпорядження Очаківської РДА від 2011 року про виділення земельної ділянки та визнати недійсним право власності заявника на неї. Прокурор стверджував, що земельна ділянка заявника була розташована у межах двокілометрової зони від берегової лінії Дніпровсько-Бузького лиману (законодавчо встановлена ширина для прибережної захисної смуги), а частина цієї захищеної земельної ділянки також була виділена для використання місцевому лісогосподарському підприємству. Аналогічні позови також були подані проти інших власників землі у тому ж районі. У грудні 2013 року Очаківський міськрайонний суд Миколаївської області (далі — міськрайонний суд) відмовив у задоволенні позову прокурора. Він встановив, що не було доказів належності земельної ділянки заявника до водоохоронної зони або того, що частина цієї землі була виділена для використання місцевому лісогосподарському підприємству. Він також встановив, що жодна з підстав припинення права власності на землю, передбачених статтею 140 Земельного кодексу, не застосовувалася у справі заявника. Зазначене рішення було залишене без змін Апеляційним судом Миколаївської області. Апеляційний суд по суті погодився з висновками міськрайонного суду і зазначив, що спірна ділянка розташовувалася на відстані 1 999,3 метра від берегової лінії; таким чином, більша частина цієї землі взагалі не могла вважатися такою, що належить до «прибережної захисної смуги». У листопаді 2014 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі — ВССУ) передав справу на новий розгляд. Суд встановив, що стаття 88 Водного кодексу України встановлювала двокілометрову захисну смугу землі вздовж берегових ліній морів і лиманів. Точні межі водоохоронних зон такого характеру мали бути оформлені відповідною технічною документацією. Однак за відсутності такої документації органи державної влади, відповідальні за ухвалення рішень щодо розпорядження такою землею, були зобов'язані враховувати нормативно визначені розміри «прибережних захисних смуг» та «орієнтовні розміри» водоохоронних зон. Насамкінець ВССУ зазначив, що землі, розташовані в межах «прибережних захисних смуг», не могли бути передані у приватну власність.

Вони могли бути передані лише в оренду, і навіть тоді тільки для обмеженого переліку цілей. На підставі зазначених висновків ВССУ після нового розгляду справи суди нижчих інстанцій задовольнили позов прокурора у повному обсязі; право власності заявника було визнано недійсним. Суди нижчих інстанцій також встановили, що 0,2233 га землі заявника були виділені для використання місцевому лісогосподарському підприємству. До Європейського суду з прав людини (далі — Європейський суд) заявник скаржився за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на те, що його було свавільно позбавлено власності, оскільки національні суди не розглянули його справу належним чином та не навели належного обґрунтування для своїх рішень. Європейський суд вирішив, що ці скарги підлягають розгляду виключно за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. Розглянувши матеріали справи, Європейський суд відзначачив, що у цій справі було втручання у власність заявника. Європейський суд зазначив, що підхід національних судів стосовно того, що органи державної влади, відповідальні за ухвалення рішень щодо розпорядження такою землею, були зобов'язані враховувати «орієнтовні розміри» водоохоронних зон, залишав можливість для виникнення помилок та зловживань, і таким чином викликає сумніви щодо відповідності вимозі «якості закону». Також Європейський суд зазначив, що під час нового розгляду справ національні суди взагалі не аналізували питання про те, що жодна з підстав для припинення права власності на землю, встановлених статтею 140 Земельного кодексу України, не була застосовна до справи заявника, як про це зазначив міськрайонний суд під час першого розгляду справи. Європейський суд зробив висновок, що насправді суть цієї справи полягає в оцінці пропорційності і, зокрема, у наявності можливості у заявника отримати компенсацію, або будь-яку іншу форму відшкодування за позбавлення його майна, а також повторив, що позбавлення власності без виплати суми, обґрунтовано пов'язаної з її вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, а повна відсутність відшкодування шкоди може вважатися виправданою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції лише за виняткових обставин. Однак, Європейський суд наголосив, що у цій справі заявник не отримав жодного відшкодування за земельну ділянку, якої він був позбавлений, а жодної спроби запропонувати йому таку компенсацію або будь-яку іншу форму відшкодування зроблено не було та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує заяву прийнятною;

2. Постановляє, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;

3. Постановляє, що:

(a) держава-відповідач повинна забезпечити належними засобами та протягом розумного строку повне повернення заявнику прав власності на відповідну земельну ділянку, або надати заявнику відшкодування у грошовій формі чи у вигляді рівнозначного майна;

(b) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави- відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(c) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.